

دانشگاه فرهنگیان
فصلنامه علمی-تخصصی آموزش پژوهی
سال دوم، شماره ششم، تابستان ۱۳۹۵

اثربخشی آموزش جیک ساو در کلاس درس جغرافیا و تاریخ بر رشد مهارت‌های اجتماعی

دکتر محمد رئوف حیدری فر^۱، فرهاد پروانه^۲، سلیمه عبدالحسینی^۳، فریما همتی^۴،
مهنوش احمدی^۵

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تعیین میزان اثربخشی آموزش جیک ساو در کلاس درس جغرافیا و تاریخ بر رشد مهارت‌های اجتماعی بود. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره متوسطه اول شهرستان سرپل ذهاب بودند. به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، تعداد ۱۲۰ نفر انتخاب و در دو گروه کنترل (۳۰ نفر) و آزمایش (۳۰ نفر) در هر درسی به شیوه تصادفی جایگزین شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه مهارت‌های اجتماعی ماتسون بود. داده‌ها با استفاده از تحلیل واریانس مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد بین گروه آزمایش و کنترل در پس‌آزمون تفاوت معنی‌دار یافت شد. همچنین بین گروه‌ها از لحاظ مهارت اجتماعی در مؤلفه‌های دوری از رفتارهای غیراجتماعی، دوری از پرخاشگری، دوری از برتری‌طلبی، ارتباط مناسب با همسالان تفاوت معنی‌دار یافت شد ($P < 0/05$). ولی این تفاوت‌ها در مؤلفه‌های گرایش به رفتارهای مناسب معنی‌دار نشد ($p > 0/05$).

کلیدواژه‌ها: یادگیری مشارکتی، تدریس جیک ساو، مهارت اجتماعی.

^۱ استادیار گروه جغرافیای سیاسی، دانشگاه پیام نور

^۲ دانشجوی دکتری تاریخ، دبیر آموزش و پرورش، نویسنده مسئول، Farhad. parvaneh@yahoo.com

^۳ کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، آموزگار آموزش و پرورش

^۴ کارشناس مددکاری اجتماعی، کرمانشاه

^۵ کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، کارمند دانشگاه آزادقصر شیرین

مقدمه

در عصر حاضر، رویکردهای جدید انتقال دانش از طریق معلم و کتاب و یادگیری مبتنی بر حافظه، جای خود را به ساختن دانش از طریق یادگیری معنادار داده است. یکی از راهبردهایی که در این زمینه مؤثر واقع شده، آموزش به سبک جیک ساو می باشد.

در این روش دانش آموزان به منظور تسلط بر محتوا و مواد آموزشی به صورت گروهی کار می کنند. به علاوه اعضای هر گروه از نژادها، فرهنگها و جنسیت های مختلف دانش آموزی است و نظام پاداش به جای فردمدار، گروهمدار است (گیلس^۱، ۲۰۰۳). یادگیری مشارکتی انواعی دارد که در این پژوهش از یادگیری مشارکتی جیک ساو به دلیل مشارکت دانش آموزان در گروه های بزرگ تر استفاده شده است. این الگوی آموزشی نخستین بار توسط الویت ارونسن^۲ (۱۹۷۸) میلادی طراحی و پس از اصلاح و تکمیل توسط اسلاوین در سال ۱۹۸۶، در برنامه یادگیری فراگیران (ظاهراً در انگلستان) گنجانده شد. اصطلاح انگلیسی جیک ساو از لحاظ معنی و مفهوم لغوی می توان به پازل یا جورچین ترجمه کرد. در این الگو هر موضوع درسی به قسمت ها یا تکه های متعددی تقسیم می شود و دانشجویان یا دانش آموزان پس از گروه بندی، هر یک مسئول یادگیری بخشی از درس می شوند تا در نهایت همه آنها به تمام نکته های موضوع تسلط پیدا کنند و بدین ترتیب کل موضوع فرا گرفته شود (سجادی و شعبانی، ۱۳۹۳).

مزیت الگوی جیک ساو این است که اگرچه نتایج حاصل از تلاش هر دانش آموز یا دانش آموز دیگر متفاوت است ولی به همه دانش آموزان با توانایی های متفاوت به طور یکسان مسئولیت لازم را اعطا می کند. یکی از مفاهیم مطرح شده در ابعاد تعلیم و تربیت معاصر دانش آموزان جنبه اجتماعی و آماده کردن آنان با دیگران است که از آن به عنوان مهارت های اجتماعی یاد می شود. مهارت های اجتماعی یکی از عناصر اجتماعی شدن افراد

¹ Gillies, R.M

² Elwit Arvenson

در کلیه فرهنگ‌ها و جوامع است. مهارت‌های اجتماعی دارای ابعاد و مؤلفه‌های مختلفی هستند. بررسی‌ها نشان داده است جو اجتماعی مدرسه یک اصطلاح چتری است و فهرست استانداردی از ابعاد و مؤلفه‌های جو اجتماعی مدرسه وجود ندارد (یوسف‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱، به نقل از کوهن و همکاران^۱، ۲۰۰۹). با این وجود صاحب‌نظران مؤلفه‌های گوناگونی را برای مهارت‌های اجتماعی بیان کرده‌اند. تیر^۲ (۲۰۰۷) مهارت‌های اجتماعی را شامل مهارت‌های گوش دادن، مهارت همدلی در موقعیت‌های مختلف با دیگران، برقراری روابط دوستانه با دیگران، خودافشایی، تماس چشمی مناسب می‌داند.

الیتون و گرشام^۳ (۲۰۰۵) مهارت‌های اجتماعی را شامل همدلی، کنترل هیجانات، تأخیر در جلب رضایت و حل تعارض می‌داند. مورت و همکاران^۴ (۲۰۰۴) مهارت‌های اجتماعی را شامل رفتار مناسب در تعامل با دیگران، واکنش‌های مناسب هنگام موفقیت و شکست و درس گرفتن از تجارب برای تقویت رفتارهای مطلوب و کاهش رفتارهای نامطلوب می‌دانند. در زمینه یادگیری مشارکتی تحقیقات زیادی در داخل و خارج از کشور انجام گرفته به طور مثال: آفریده (۱۳۹۴) به منظور بررسی تأثیر یادگیری مشارکتی (جیک ساو) بر مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان انجام داد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که، روش یادگیری مشارکتی (جیک ساو) در رشد مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان تأثیر معناداری دارد. بر اساس یافته‌های عباسی اصل (۱۳۹۱) در تحقیقش که در مقایسه اثر بخشی سه روش بر مهارت‌های اجتماعی، روش گروه‌های پیشرفت تیمی دانش‌آموزان به عنوان موثرترین روش بر این متغیر و روش جیک ساو نسبت به روش با هم آموختن روش موثرتری شناخته شد و در متغیر وابسته‌ی عملکرد تحصیلی در درس تعلیمات اجتماعی نیز روش جیک ساو در مقایسه با دو روش دیگر یادگیری مشارکتی روش موثرتری شناخته شد و مابین روش‌های دیگر تفاوت معناداری

¹ Cohen, J.; McCabe, L. Michelli, N, & Pickeral, T

² Tyrr, M.

³ Elliott, S.; & Gersham, M

⁴ Mort, F.; hapkins. j, varen.k

مشاهده نشد. تأثیر یادگیری مشارکتی در پژوهش حسینی نسب و سلطانی (۱۳۹۰) بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان، مشتمل بر احترام به دیگران، رعایت مقررات، انجام وظیفه، فعالیت گروهی، و تحمل پذیری نشان داده شد.

یاریاری و همکاران (۱۳۸۷) تحقیقی به منظور بررسی تأثیر روش تدریس یادگیری مشارکتی بر عزت نفس، مهارت‌های اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان انجام دادند. نتایج مقایسه پیش آزمون و پس آزمون نشان داد که روش یادگیری مشارکتی بر مهارت‌های اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان تأثیر مثبتی گذاشت اما چنین تاثیری بر عزت نفس دانش آموزان مشاهده نگردید. کولایی (۱۳۸۸) در پژوهش خود به مقایسه اثر روش‌های یادگیری مشارکتی، یادگیری مشارکتی توأم با آموزش اصول گفت‌وگو و روش سخنرانی بر پیشرفت تحصیلی جغرافیای دانش آموزان پایه پنجم ابتدائی پرداخته و نتایج به دست آمده تفاوت معناداری میان نمره پیشرفت تحصیلی درس جغرافی و ماندگاری آموخته‌های دانش آموزانی که به روش یادگیری مشارکتی نشان داد. هارمان^۱ (۲۰۰۲) بر اساس تحقیقاتی که در ایالت تگزاس آمریکا در سه مدرسه پسرانه انجام داد اعلام کرد که استفاده از الگوی مشارکتی جیک ساو در کلاس‌های پایه سوم و چهارم و پنجم مدارس به گونه‌ای معنادار سبب ایجاد حس صمیمیت و همکاری بیشتر در میان کودکان شده و از رفتارهای خشونت‌بار آن‌ها کاسته است. همچنین میزان یادگیری در این کلاس‌ها تا ۱۵ درصد نسبت به کلاس‌های دیگر افزایش نشان داده است. پژوهش خالق‌خواه و همکاران (۱۳۹۲) نیز از برتری روش تدریس جیک ساو نسبت به روش سنتی در رشد مهارت‌های خود تنظیمی و انگیزش تحصیلی دارد. بهرنگی و آقایی (۱۳۸۳) مبنی بر تحول ناشی تدریس مشارکتی از نوع جیک ساو بیانگر تفاوت بارز در پیشرفت دانش آموزان دو گروه آزمایشی و کنترل و افزایش یادگیری دانش آموزان و پیشرفت تحصیلی آن‌ها در الگوی جیک ساو می‌باشد. آنچه که به‌طور عددی نمایش داده می‌شود مبتنی بر تأثیرات آموزشی،

^۱ Harman

مستقیم و حساب شده الگو بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است. اما، تأثیرات پرورشی و غیرمستقیم استفاده از الگوی جیک ساو بر مهارت‌های اجتماعی، فردی، شناختی، رفتاری و خودآگاهی دانش‌آموزان که بسیار زیاد است محاسبه نشده است. نتایج این تحقیق تأثیر استفاده از این الگو در دروس دیگر و پایه‌ها و مقاطع مختلف را نوید می‌دهد. استفاده از فرمول اندازه اثر بررسی معلمان را برای نشان دادن تأثیر الگوهای جدید تدریس در تحقق اهداف آموزشی و مقایسه آن با روش تدریس سنتی آسان می‌سازد.

همچنین نتایج پژوهش هیل^۱ (۲۰۰۰) با عنوان، یادگیری مشارکتی وسیله‌ای برای بهبود مهارت‌های اجتماعی در بین دانش‌آموزان راهنمایی، نشان داد که یادگیری مشارکتی، مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشد. پژوهش اروین^۲ (۲۰۱۱) در مدارس ابتدایی ایالت پنسیلوانیای آمریکا نشان داد کاربرد الگوی جیک ساو در این مدارس صرف نظر از تفاوت‌های نژادی و وضعیت اقتصادی خانواده‌ها، تأثیر معناداری در افزایش قوای خلاقانه و میزان یادگیری دانش‌آموزان دارد (خالق خواه و همکاران، ۱۳۹۴، به نقل از بهرنگی و آقایی، ۱۳۸۳). گالیز^۳ (۲۰۰۴) هم پس از مطالعه تأثیر یادگیری مشارکتی بر ۲۶۶ دانش‌آموز سال سوم دبیرستان، که در گروه‌های با ساختار یا بی ساختار مشارکتی کار می‌کردند، به این نتیجه دست یافت که دانش‌آموزان در گروه با ساختار همبستگی گروهی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی قوی‌تری در آموزش همدیگر، نسبت به همسالان خود در گروه‌های بی ساختار نشان دادند. همچنین تحقیقات (غفاری و کاظم‌پور (۱۳۹۱)، فهامی و عزتی (۱۳۸۸)، گالوتشوگ^۴ (۲۰۱۰)، نجنگا^۵ (۲۰۱۰)، فیلیس^۶ (۲۰۱۰)، اسلیگل^۷ (۲۰۰۹)، چینگ^۸ (۲۰۰۹)، بوئو و همکاران^۹ (۲۰۰۸)، پانیتز^{۱۰} (۲۰۰۸)، تأثیر مثبت روش یادگیری

¹ Hill

² Owrvin

³ Gillies, R.M

⁴ Galotshoge

⁵ Njenga. Jonah.

⁶ Phillips. Susan R

⁷ Slagle

⁸ Ching

⁹ Bueno. María de Lourdes Acedo de

¹⁰ Panitz

مشارکتی را در رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان را نشان می‌دهد. از پژوهش‌های ذکر شده در زمینه یادگیری مشارکتی می‌توان این‌گونه استنباط نمود که در اکثر این تحقیقات تأثیر مثبتی بر مهارت اجتماعی دانش‌آموزان در دوره‌های مختلف تحصیلی مخصوصاً در دوره‌های ابتدایی و راهنمایی دارد (یارباری و همکاران، ۱۳۸۷). اما متأسفانه در ایران کم‌تر به بررسی این متغیر در درس جغرافیا و تاریخ پرداخته شده است. انجام تحقیق حاضر از زوایای چند قابل بررسی است: نتایج تحقیق حاضر می‌تواند دانش موجود در این زمینه را گامی به پیش ببرد، به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزشی برای تدوین استراتژی‌های مناسب به کارگیری روش‌های نوین تدریس در آموزش مدد رساند، دفتر تألیف کتب درسی، تدوین کنندگان سند توسعه فناوری در آموزش، در انجام وظایفشان یاری رساند. دانش‌آموزان امکان و مهارت بهره‌مندی از روش‌های نوین آموزشی را پیدا کنند و معلمان نیز می‌توانند در کلاس‌های خود با استفاده از روش‌های نوین آموزشی به انتقال مفاهیم علمی و مهارت‌های اجتماعی بپردازند. بر این اساس، پژوهش‌گران قصد دارند کارایی روش تدریس مشارکتی از نوع جیک ساو را مورد بررسی قرار دهند و تحول مهارت‌های اجتماعی ناشی از آن را به‌توجه آزمایش بگذارند.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش به روش نیمه‌تجربی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون و گروه کنترل انجام شد. جامعه آماری شامل تمامی دانش‌آموزان پسر سال دوم دوره متوسطه اول شهرستان سرپل ذهاب در سال تحصیلی ۱۳۹۵، به تعداد ۲۰۷۰ نفر بودند. به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای، تعداد ۱۲۰ نفر که ۶۰ نفر از هر درسی انتخاب و در دو گروه کنترل (۳۰ نفر) و آزمایش (۳۰ نفر) به شیوه تصادفی جایگزین شدند. در این مطالعه، محتوای آموزشی دو کلاس را با روش آموزش جیک ساو و دو کلاس دیگر را با روش متداول ارائه شد. قبل از آغاز آموزش، پیش‌آزمون برای دو گروه اجرا گردید. آموزش کتب مربوطه به روش متداول (سنتی)، طی ۱۰ جلسه تدریس شد. از آنجایی که روش تدریس جیک ساو روشی جدید

است دانش‌آموزان را ممکن است دچار سردرگمی کند و اجرای منظم آن را به تأخیر بیندازد نیاز به جلسه توجیهی بود که معلمین مربوطه این امر مهم را به نحو احسن انجام دادند. در این کلاس‌ها تقسیم‌بندی گروه‌ها به صورت ۵ نفره شکل گرفت و چون کلاس‌ها ۳۰ نفری بودند لذا ۶ گروه تشکیل گردید. معلمین درس جغرافیا و تاریخ به کلیه دانش‌آموزان در تمام ۶ گروه دروس مربوطه یک مطلب مشترک از فصل کتاب را دادند مطالعه کنند. در عین حال از هر دانش‌آموز خواسته شد تا در مورد یکی از عناوین مطالب مورد نظر مطالعه عمیق به عمل آورد. تا به نهایت تسلط برسد. آن دسته از دانش‌آموزانی که در مورد یک عنوان مشترک مطالعه کرده بودند، به منظور بحث و بررسی پیرامون آن گرد هم جمع می‌شدند و گروه‌های تخصصی تشکیل دادند و سپس به منظور تدریس آموخته‌های خود به اعضای دیگر، به تیم‌های خود بازگشتند و یافته‌ها و مطالب خود را به سایر اعضای گروه منتقل می‌کردند. در آخرین مرحله هر یک از دانش‌آموزان در آزمون‌های انفرادی شرکت می‌کردند، نمره‌های این آزمون‌ها، بر اساس سیستم محاسبه نمره‌ها در گروه‌های پیشرفت تیمی تعیین شد. گروه‌هایی که حد نصاب نمره را کردند موفق بودند. دانش‌آموزانی که شماره آن‌ها ۱ بود گروه متخصص ۱ را تشکیل می‌داد و یک مسئله مهم به آن‌ها داده شد تا در آن تبحر پیدا کنند. دانش‌آموزانی که شماره آن‌ها ۲ بود، گروه متخصص ۲ را تشکیل می‌داد و مسئله دیگری به آن‌ها داده شد تا در آن تبحر پیدا کنند. و دانش‌آموزانی که شماره آن‌ها ۳ و ۴ و ۵ بود به همین ترتیب عمل کردند. همچنین برای استخراج نهایی نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون مهارت‌های اجتماعی از دانش‌آموزان نمرات دانش‌آموزان گروه با هم جمع بندی گردید. هر چند کنترل تمام عوامل تهدید کننده اعتبار یک پژوهش در علوم اجتماعی و تربیتی مشکل است ولی اقداماتی نظیر عامل آزمون، احتمال انتشار یا تقلید عمل گروه آزمایش و گروه کنترل برای حذف متغیرهای مزاحم به عمل آمده است. در پایان جلسات از هر دو گروه پس‌آزمون مهارت‌های اجتماعی اجرا شد. داده‌ها با استفاده از آماره‌های توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آزمون‌های تحلیل کواریانس به کمک نرم‌افزار spss20، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ابزار گردآوری داده‌ها

به منظور ارزیابی مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان، از فهرست بررسی ارزیابی مهارت‌های اجتماعی کودکان ماتسون و همکاران (۱۹۸۳) که برای سنجش مهارت‌های اجتماعی افراد ۴ تا ۱۸ ساله تدوین گردیده است استفاده گردید. پرسش‌نامه ماتسون ۶۲ پرسش برای دانش‌آموز دارد که خیر و یوسفی ۶ پرسش آن را حذف کرده‌اند. پاسخ‌های داده شده به این مقیاس بر اساس شاخص ۵ درجه‌ای از نوع مقیاس لیکرت با دامنه‌ای از ۱ (هرگز) تا ۵ (همیشه) نمره گذاری شده است (یوسفی و خیر، ۱۳۸۱). این مقاس ۵۶ سئوالی عوامل زیر را می‌سنجد:

۱. مهارت‌های اجتماعی مناسب که رفتارهای اجتماعی مناسب، از قبیل داشتن ارتباط دیداری با دیگران، مؤدب بودن، به کار بردن نام دیگران با احترام و اشتیاق به تعامل با دیگران به طریقی مفید و مؤثر را در بر می‌گیرد.
۲. رفتارهای غیراجتماعی شامل رفتارهایی مانند دروغ گفتن، کتک کاری، خرده گرفتن بر دیگران، ایجاد صداهای ناهنجار و ناراحت کننده و زیر قول زدن هستند.
۳. پرخاشگری و رفتارهای تکانشی، شامل رفتارهایی مانند به آسانی عصبانی شدن، یک‌دندگی و لج‌بازی، دعوا و مرافعه راه انداختن، قلدری و کتک کاری می‌شوند.
۴. برتری و اطمینان زیاد به خود، شامل رفتارهایی در مورد خود نازیدن و به دیگران پز دادن، تظاهر به دانستن همه چیز و خود را برتر از دیگران دیدن هستند.
۵. رابطه با همسالان، تنهایی حسادت، دوستی و بازی با بچه‌های دیگر است (رضایی، حافظی، ۱۳۹۰).

تحقیقات نشان داده‌اند که مقیاس مهارت‌های اجتماعی ماتسون از ثبات روان‌سنجی، پایایی بالای بازآزمایی و روایی افتراقی قابل قبولی برخوردار است (ماتسون والنیدیک، ۱۹۸۸، ماتسون، روتاتوری و هلسل، ۱۹۸۳). در ایران مقیاس مهارت‌های اجتماعی را یوسفی و خیر (۱۳۸۱) بر روی ۵۶۲ نفر دانش‌آموز پسر و دختر شیراز مورد بررسی قرار داده‌اند که روایی

آن مطلوب و مناسب و همچنین پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ و تصنیف برای کل مقیاس ۰/۸۶ گزارش شده است. همچنین در پژوهش رضایی و حافظی (۱۳۹۰) پایایی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌های مهارت اجتماعی به شرح زیر به دست آمد: مهارت اجتماعی مناسب $a=0/97$ ، رفتارهای غیراجتماعی $a=0/90$ ، پرخاشگری و رفتار تکانشی $a=0/94$ ، برتری طلبی و اطمینان زیاد به خود داشتن $a=0/94$ ، رابطه با همسالان $a=0/97$ ، در این تحقیق برای سنجش اعتبار پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ اعتبار پرسش‌نامه ۰/۸۶ برآورد گردید. بنابراین می‌توان گفت که پرسش‌نامه از ضریب اعتبار بالایی برخوردار می‌باشد. در پایان جلسات از هر دو گروه پس‌آزمون مهارت‌های اجتماعی اجرا شد. داده‌ها با استفاده از آماره‌های توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آزمون‌های تحلیل کواریانس به کمک نرم‌افزار SPSS21، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

جدول ۱. مقایسه مهارت‌های اجتماعی گروه‌های آزمایش و گواه با استفاده از آزمون t

نوع آزمون	گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	استاندارد خطای میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معنی داری	فشارت میانگین‌ها
پیش‌آزمون	آزمایش	۳۰	۱۰۲/۰۸	۲/۸۱	۰/۶۸۴	۰/۰۰	۲۸	۰/۹۸	۰/۸۶
	کنترل	۳۰	۱۰۱/۷۵	۳/۴۲	٪۰/۷۹۳				
پس‌آزمون	آزمایش	۳۰	۱۱۳/۸	۳/۱۱	٪۰/۶۷۲	۳/۶۰	۲۸	۰/۰۰۱	۹/۵۴
	کنترل	۳۰	۱۰۳/۹۹۸	۲/۹۳	۰/۷۱۹				

با توجه به داده‌های جدول شماره (۱)، تفاوت میانگین نمرات مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان گروه آموزش جیک ساو (۹/۵۴)، از میانگین نمرات گروه آموزشی متداول (۰/۸۶) بیشتر بود. بنابراین چنین استنباط می‌شود که بین دانش‌آموزان دو گروه (آموزش جیک ساو و متداول) از نظر میزان مهارت‌های اجتماعی تفاوت معنادار وجود داشت. به این صورت که نتایج گروه‌ها در پیش‌آزمون از نظر میزان مهارت اجتماعی، تفاوت معنی‌دار آماری وجود نداشت ($p=0/98$). اما نتایج حاصل از مقایسه میانگین‌های دو گروه در پس‌آزمون (بعد از اجرای آموزش جیک ساو)، از لحاظ آماری تفاوت وجود داشت ($p=0/001$). بنابراین می‌توان استدلال کرد گروه آزمایشی که تحت تأثیر آموزش جیک ساو بودند نمرات پس‌آزمونشان در مقایسه با پیش‌آزمون تغییر پیدا کرده است.

جدول ۲. شاخص‌های مرکزی (میانگین و میانه)، پراکندگی (انحراف معیار)، مینیمم و ماکسیمم نمرات مؤلفه‌های مهارت اجتماعی در گروه آزمایش و کنترل

متغیر	گروه	میانگین	میانه	انحراف معیار	مینیمم	ماکزیمم
گرایش به رفتارهای مناسب اجتماعی	آزمایش	۱۱/۴۷	۱۱	۳/۵۵	۷	۱۸
	کنترل	۱۰/۴۱	۱۰	۲/۶۷	۶	۱۵
دوری از رفتارهای غیراجتماعی	آزمایش	۸/۸۸	۹	۱/۸۳	۶	۱۲
	کنترل	۷/۱۱	۷	۲/۷۳	۱	۱۱
دوری از پرخاشگری و جنگ	آزمایش	۶/۲۳	۶	۲/۷۲	۱	۱۲
	کنترل	۴/۴۱	۴	۱/۴۶	۲	۷
دوری از برتری طلبی	آزمایش	۰/۸۳	۱	۰/۳۹	۰	۱
	کنترل	۰/۴۱	۰	۰/۵۰	۰	۱
ایجاد ارتباط مناسب با همسالان	آزمایش	۶۹/۳۵	۶۷	۶/۱۰	۶۰	۸۷
	کنترل	۶۲/۹۴	۶۵	۷/۷۳	۴۸	۷۱

با توجه به جدول شماره (۲) در گروه آزمایش، میانگین مؤلفه گرایش به رفتارهای مناسب اجتماعی ۱۱/۴۸ و با انحراف معیار ۳/۵۵ و در گروه کنترل، میانگین مؤلفه گرایش به

رفتارهای مناسب اجتماعی ۱۰/۴۱ و با انحراف معیار ۲/۶۷ می‌باشد. در گروه آزمایش، میانگین مؤلفه دوری از رفتارهای غیر اجتماعی ۸/۸۸ و با انحراف معیار ۱/۸۳ و در گروه کنترل، میانگین مؤلفه دوری از رفتارهای غیر اجتماعی ۷/۱۱ و با انحراف معیار ۲/۷۳ می‌باشد. در گروه آزمایش، میانگین مؤلفه دوری از پرخاشگری و جنگ و دعوا با دیگران ۶/۲۳ و با انحراف معیار ۲/۷۲ و در گروه کنترل، میانگین مؤلفه دوری از پرخاشگری و جنگ و دعوا با دیگران ۴/۴۱ و با انحراف معیار ۱/۴۶ می‌باشد. در گروه آزمایش، میانگین مؤلفه دوری از برتری طلبی ۰/۸۳ و با انحراف معیار ۰/۳۹ و در گروه کنترل، میانگین مؤلفه دوری از برتری طلبی ۰/۴۱ و با انحراف معیار ۰/۵۰ می‌باشد. در گروه آزمایش، میانگین مؤلفه ایجاد ارتباط مناسب با همسالان ۶۹/۳۵ و با انحراف معیار ۶/۱۰ و در گروه کنترل، میانگین مؤلفه ایجاد ارتباط مناسب با همسالان ۶۲/۹۴ و با انحراف معیار ۷/۷۳ می‌باشد.

فرضیه ۱: به کارگیری روش تدریس جیک ساو در رشد مهارت‌های مربوط به گرایش به رفتارهای مناسب اجتماعی در دانش‌آموزان مؤثر است.

جدول ۳. تایج آزمون t مستقل نمرات پس‌آزمون مؤلفه گرایش به رفتارهای مناسب در گروه‌های آزمایش و کنترل

سطح معناداری	t	درجه آزادی	فناوری بازاریابی ها	آزمون لون همگنی		تاریخ تجزیه واریانس	میانگین	انحراف معیاری	گروه	متغیر
				واریانس‌ها	سطح معناداری					
	۰/۳۳	۰/۹۸	۳۲	۱/۰۵	۰/۱۳	۲/۳۴	۳/۵۵	۱۱/۴۷	آزمایش	گرایش به رفتارهای مناسب
							۲/۶۷	۱۰/۴۱	کنترل	

بر اساس نتایج جدول (۳) اگرچه میانگین گرایش به رفتارهای مناسب گروه آزمایش ۱/۰۵ نمره بالاتر از گروه کنترل است، اما این میزان به لحاظ آماری در سطح $(P < 0/05)$ معنادار

نیست. به بیان دیگر، به کارگیری روش تدریس جیک ساو، به گونه مثبت و معناداری، باعث تغییر در گرایش به رفتارهای مناسب نشده است ($p > 0/05$).

فرضیه دوم: به کارگیری روش تدریس جیک ساو در رشد مهارت‌های مربوط به دوری از رفتارهای غیراجتماعی در دانش‌آموزان مؤثر است.

جدول ۴. نتایج آزمون t مستقل نمرات پس‌آزمون مؤلفه دوری از رفتارهای غیراجتماعی در گروه‌های آزمایش و کنترل

سطح معناداری	t	درجه آزادی	ف: ۱/۷۶	آزمون لون همگنی واریانس‌ها		ت: ۱/۸۳	ز: ۸/۸۸	س: ۲/۷۳	متغیر
				سطح معناداری	F				
۰/۰۳	۲/۲۰	۳۲	۱/۷۶	۰/۳۵	۰/۸۸	۱/۸۳	۸/۸۸	آزمایش	دوری از رفتارهای غیراجتماعی
						۲/۷۳	۷/۱۱	کنترل	

بر اساس نتایج جدول (۴) در مؤلفه دوری از رفتارهای غیراجتماعی میانگین نمرات گروه آزمایش به میزان ۱/۷۶ نمره بالاتر از میانگین نمرات گروه کنترل است که این میزان، به لحاظ آماری در سطح ($P < 0/05$)، معنادار بوده و بیان‌کننده آن است که به کارگیری روش تدریس جیک ساو به گونه مثبت و معناداری، دوری از رفتارهای غیراجتماعی فراگیران را افزایش داده است.

فرضیه سوم: به کارگیری روش تدریس جیک ساو در رشد مهارت‌های مربوط به دوری از پرخاشگری و جنگ و دعوا با دیگران در دانش‌آموزان مؤثر است.

جدول ۵. نتایج آزمون t مستقل نمرات پس آزمون مؤلفه دوری از پر خاشگری و جنگ و دعوا با دیگران در گروه‌ها

سطح معناداری	t	درجه آزادی	تفاوت میانگین ها	آزمون لون همگنی واریانس‌ها		انحراف معیار	میانگین زنی	گروه	متغیر
				سطح معناداری	F				
۰/۰۲	۲/۴۳	۳۲	۱/۸۲	۰/۱۱	۲/۷۰	۲/۷۳	۶/۲۳	آزمایش	دوری از پر خاشگری و جنگ و دعوا با دیگران
						۱/۴۶	۴/۴۱	کنترل	

بر اساس نتایج جدول (۵) در مؤلفه دوری از پر خاشگری و جنگ و دعوا، میانگین نمرات گروه آزمایش به میزان ۱,۸۲ نمره بالاتر از میانگین نمرات گروه کنترل است که این میزان به لحاظ آماری در سطح $(P < ۰/۰۵)$ ، معنادار بوده و بیان کننده آن است که به کارگیری روش تدریس جیک ساو به گونه مثبت و معناداری، دوری از پر خاشگری و جنگ و دعوا با دیگران در فراگیران را افزایش داده است.

فرضیه چهارم: به کارگیری روش تدریس جیک ساو در رشد مهارت‌های مربوط به دوری از برتری طلبی در دانش آموزان مؤثر است.

جدول ۶. نتایج آزمون t مستقل نمرات پس آزمون مؤلفه دوری از برتری طلبی در گروه‌های آزمایش و کنترل

سطح معناداری	t	درجه آزادی	تفاوت میانگین‌ها	آزمون لون همگنی واریانس‌ها		انحراف معیار	میانگین زنی	گروه	متغیر
				سطح معناداری	F				
۰/۰۱	۲/۶۴	۳۰/۱۱	۰/۴۱	۰/۰۰۸	۸/۷۸	۰/۳۹	۰/۸۲	آزمایش	دوری از برتری طلبی
						۰/۵۰	۰/۴۱	کنترل	

بر اساس نتایج جدول (۶) در مؤلفه دوری از برتری طلبی، میانگین نمرات گروه آزمایش به میزان ۰/۴۱ نمره بالاتر از میانگین نمرات گروه کنترل است که این میزان، به لحاظ آماری در سطح (P<۰/۰۵)، معنادار بوده و بیان کننده آن است که به کارگیری روش تدریس جیک ساو به گونه مثبت و معناداری، دوری از برتری طلبی در فراگیران را افزایش داده است.

فرضیه پنجم: به کارگیری روش تدریس جیک ساو در رشد مهارت‌های مربوط به ایجاد ارتباط مناسب با همسالان در دانش‌آموزان مؤثر است.

جدول ۷. نتایج آزمون t مستقل نمرات پس‌آزمون ایجاد ارتباط مناسب با همسالان در گروه‌های آزمایش و کنترل

سطح معناداری	t	درجه آزادی	تفاوت میانگین ها	آزمون لون همگنی		تفاوت میانگین ها	P	گروه	نتیجه
				واریانس‌ها	F				
				سطح معناداری					
۰/۰۱	۲/۶۸	۳۲	۶/۴۱	۰/۲۲	۱/۵۲	۶/۱۰	۶۹/۳۵	آزمایش	ایجاد ارتباط مناسب با همسالان
						۷/۷۳	۶۲/۹۴	کنترل	

بر اساس نتایج جدول (۷) در سطح ایجاد ارتباط مناسب با همسالان، میانگین نمرات گروه آزمایش به میزان ۶/۴۱ نمره بالاتر از میانگین نمرات گروه کنترل است که این میزان، به لحاظ آماری در سطح (P<۰/۰۵)، معنادار بوده و بیان کننده آن است که به کارگیری روش تدریس جیک ساو به گونه مثبت و معناداری، ایجاد ارتباط مناسب با همسالان را در فراگیران افزایش داده است.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه به منظور تعیین میزان اثر بخشی آموزش به سبک تکنیک جیک ساو در کلاس درس جغرافیا و تاریخ بر رشد مهارت‌های اجتماعی انجام گرفت. در این مطالعه محتوای آموزشی یک کلاس را با روش آموزش جیک ساو و کلاس دیگر را با روش متداول ارائه کردند تا تأثیر متغیر مستقل روش آموزش جیک ساو بر ارتقای مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مورد مطالعه قرار گیرد. با بررسی میانگین نمرات پیش‌آزمون آشکار شد که پس از گذراندن دوره آموزشی جیک ساو و اجرای پس‌آزمون و مقایسه نتایج آن با نتایج حاصل از پیش‌آزمون مشخص گردید که میان نمرات دو گروه گواه و آزمایش در آزمون مهارت‌های اجتماعی تفاوت معنادار وجود دارد. بر این اساس نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های آفریده (۱۳۹۴)، عباسی اصل (۱۳۹۱)، حسینی نسب و سلطانی (۱۳۹۰)، یاریاری و همکاران (۱۳۸۷)، هارمان (۲۰۰۲)، خالق‌خواه و همکاران (۱۳۹۲)، بهرنگی و آقایی (۱۳۸۳) همسو می‌باشد. نتایج تحقیق آفریده (۱۳۹۴) حاکی از آن است که، روش یادگیری مشارکتی (جیک ساو) در رشد مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان تأثیر معناداری دارد. در مطالعه عباسی اصل (۱۳۹۱) بر تعیین میزان ارزیابی آموزش به سبک تکنیک جیک ساو در کلاس درس جغرافیا بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان روی دانش‌آموزان دختر دوره راهنمایی انجام داد. روش جیک ساو نسبت به روش با هم آموختن روش موثرتری شناخته شد و در متغیر وابسته‌ی عملکرد تحصیلی در درس تعلیمات اجتماعی نیز روش جیک ساو در مقایسه با دو روش دیگر یادگیری مشارکتی روش موثرتری شناخته شد و مابین روش‌های دیگر تفاوت معناداری مشاهده نشد. هارمان (۲۰۰۲) بر اساس تحقیقاتی که در ایالت تگزاس آمریکا در سه مدرسه پسرانه انجام داد اعلام کرد که استفاده از الگوی مشارکتی جیک ساو در کلاس‌های پایه سوم و چهارم و پنجم مدارس به گونه‌ای معنادار سبب ایجاد حس صمیمیت و همکاری بیشتر در میان کودکان شده و از رفتارهای خشونت‌بار آن‌ها کاسته است. پژوهش خالق‌خواه و همکاران

(۱۳۹۲) نیز از برتری روش تدریس جیک ساو نسبت به روش سنتی در رشد مهارت‌های خود تنظیمی و انگیزش تحصیلی دارد. بهرنگی و آقایی (۱۳۸۳) مبنی بر تحول ناشی تدریس مشارکتی از نوع جیک ساو بیانگر تفاوت بارز در پیشرفت دانش‌آموزان دو گروه آزمایشی و کنترل و افزایش یادگیری دانش‌آموزان و پیشرفت تحصیلی آن‌ها در الگوی جیک ساو می‌باشد. همچنین نتایج پژوهش هیل (۲۰۰۰) با عنوان، یادگیری مشارکتی وسیله‌ای برای بهبود مهارت‌های اجتماعی در بین دانش‌آموزان راهنمایی، نشان داد که یادگیری مشارکتی، مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشد. پژوهش اروین (۲۰۱۱) در مدارس ابتدایی ایالت پنسیلوانیای آمریکا نشان داد کاربرد الگوی جیک ساو در این مدارس صرف نظر از تفاوت‌های نژادی و وضعیت اقتصادی خانواده‌ها، تأثیر معناداری در افزایش قوای خلاقانه و میزان یادگیری دانش‌آموزان دارد (خالق‌خواه و همکاران، ۱۳۹۴، به نقل از بهرنگی و آقایی، ۱۳۸۳).

گالیز (۲۰۰۴) هم پس از مطالعه تأثیر یادگیری مشارکتی بر ۲۶۶ دانش‌آموز سال سوم دبیرستان، که در گروه‌های با ساختار یا بی‌ساختار مشارکتی کار می‌کردند، به این نتیجه دست یافت که دانش‌آموزان در گروه با ساختار همبستگی گروهی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی قوی‌تری در آموزش همدیگر، نسبت به همسالان خود در گروه‌های بی‌ساختار نشان دادند. همچنین تحقیقات (غفاری و کاظم‌پور (۱۳۹۱)، فهامی و عزتی (۱۳۸۸)، گالوتشوگ (۲۰۱۰)، نجنکا (۲۰۱۰)، فیلیس (۲۰۱۰)، اسلیگل (۲۰۰۹)، چینگ (۲۰۰۹)، بوئو و همکاران (۲۰۰۸)، پانیتز (۲۰۰۸)، تأثیر مثبت روش یادگیری مشارکتی را در رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان را نشان می‌دهد. بنابراین با توجه به نتایج این پژوهش و با علم به نقش غیرقابل چشم‌پوشی روش تدریس مشارکتی در آموزش زبان، محیط‌های یادگیری مشارکتی باید به گونه‌ای سازماندهی شوند تا فرصت کافی جهت همکاری و تبادل عقیده زبان‌آموزان با هم کلاسی‌ها و معلمان فراهم شود (حکیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳). در پایان باید گفت این تحقیق به دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه اول شهرستان

سرپل ذهاب محدود بود. از این رو امکان تعمیم یافته به موقعیت‌های دیگر را تا حدودی محدود ساخته است. به نظر می‌رسد بسیاری از معلمان به جهت عدم آگاهی از این روش، آن را به کار نمی‌گیرند، بنابراین معلمان آموزش‌های لازم را در این زمینه ببینند. کاربرد این روش توسط معلم مستلزم صبر و بردباری و دقت است. زیرا ماهیت این روش به گونه‌ای است که سروصدا بین دانش‌آموزان ایجاد می‌شود.

بنابراین معلمانی که قصد دارند از این روش استفاده کنند، توصیه می‌شود که صبورانه عمل کنند و با صبر و حوصله فعالیت‌های دانش‌آموزان را هدایت کنند. پیشنهاد می‌شود آموزش‌های متناسب اعم از آموزش ضمن خدمت، گروه‌های آموزش، جلسات انجمن متخصصان برنامه‌ریزی درسی، انجمن اولیاء و مربیان و... جهت آموزش‌های لازم برای آشنایی دست‌اندرکاران امر آموزش و اولیای دانش‌آموزان با رویکرد مشارکتی و مهارت‌های اجتماعی پیشنهاد می‌شود.

منابع

آفریده، فریبا (۱۳۹۴). «تأثیر یادگیری مهارتی جیک ساو بر رشد مهارت‌های اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرو دشت.

بهرنگی، محمدرضا و دیگران، (۱۳۹۳). «اثربخشی الگوی مدیریت آموزش عربی بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه»، مجله مدیریت بر آموزش سازمان‌ها، سال سوم، شماره ۲، صص ۱۰۴-۸۳.

بهرنگی، محمدرضا و طیبه آقاییاری، (۱۳۸۳). «تحول ناشی از تدریس مشارکتی از نوع جیک ساو در وضعیت سنتی تدریس دانش‌آموزان پایه پنجم»، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۱۰، سال سوم، شماره ۱۰، صص ۵۳-۳۵.

سجادی، فربرز و امامعلی شعبانی، (۱۳۹۳). «الگوها و روش های آموزش تاریخ»، کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، شماره ۱۹۳، ص ۸-۲.

حافظی، علی رضا و اکبر رضایی، (۱۳۹۰). «مقایسه مهارت های اجتماعی دانش آموزان با نارسایی های ویژه در یادگیری کم توان ذهنی اوتیسم و عادی مدارس ابتدایی تبریز»، مجله علمی پژوهشی پژوهش در حیطه کودکان استثنایی، شماره ۴۲، صص ۷۷۴-۳۶۳.

حسینی نسب، سید داوود و اکبر سلطانی، (۱۳۹۰). «تأثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارت های اجتماعی»، اندیشه های نوین تربیتی، دوره هفتم، شماره ۳، صص ۲۹-۹. خالق خواه، علی و دیگران، (۱۳۹۴). «بررسی اثربخشی آموزش یادگیری مشارکتی از نوع جیک ساو بر خودتنظیمی و انگیزش تحصیلی دانش آموزان ابتدایی»، مجله مطالعات آموزش و یادگیری، دوره هفتم، شماره دوم، پیاپی ۶۹/۱، صص ۱۵۴-۱۸۲.

عباسی اصل، رؤیا، (۱۳۹۱). «اثربخشی سه روش یادگیری مشارکتی (گروه های پیشرفت تیمی دانش آموزان، روش جیک ساو، با هم آموختن) در مهارت های اجتماعی دانش آموزان در درس تعلیمات اجتماعی دانش آموزان پایه دوم مدارس راهنمایی تبریز»، پایان نامه مقاله نشده دانشگاه علامه طباطبایی.

غفاری، خلیل، اسماعیل کاظم پور، (۱۳۹۱). «تأثیر روش یادگیری مشارکتی در رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان»، فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، سال ششم، شماره ۱، صص ۱۰۶-۸۷.

فهامی، ریحانه و محسن عزتی، (۱۳۸۸). «مطالعه تاثیر یادگیری مشارکتی (تفحص گروهی) بر رشد مولفه های مهارت های اجتماعی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی ناحیه ۵ شهر اصفهان، رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، دوره ۲، شماره ۴، صص ۷۶-۶۳.

شکاری، عباس، (۱۳۹۱). «تأثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان»، فصلنامه راهبردهای آموزش، دوره ۵، شماره ۱، صص ۳۷-۳۱.

کولایی، قدرت‌اله، (۱۳۸۸). «مقایسه اثر روش‌های یادگیری مشارکتی، یادگیری مشارکتی توأم با آموزش اصول گفتگو و روش سخنرانی بر پیشرفت تحصیلی جغرافیای دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۷»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه تربیت معلم تهران.

یاریری، فریدون و پروین کدیور و محمد میرزاخانی، (۱۳۸۷). «بررسی تاثیر روش تدریس یادگیری مشارکتی بر عزت نفس و مهارت‌های اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان (دبیرستان)»، فصلنامه علمی پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز، سال سوم، شماره ۱۰، صص ۱۶۶-۱۴۵.

یوسف‌زاده، محمدرضا و یحیی معروفی و مینا انصاری، (۱۳۹۱). «بررسی تأثیر جو اجتماعی مدارس بر رشد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دختر دوره راهنمایی»، مجله علمی پژوهشی برنامه درسی، انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، دوره دوم، شماره ۱، صص ۷۶-۵۹.

- Bueno. María de Lourdes Acedo de. (2008). Collaborative Learning and Concept Maps, Implications for Developmental Dyslexic Learners .Concept Mapping: Connecting Educators Proc. Of the Third Int.Conference on Concept Mapping A. J. Cañas, P. Reiska, M. Åhlberg & J. D. Novak, Eds. Tallinn, Estonia & Helsinki, Finland 2008
- Canney, C.; & byrne, A. (2006). Evaluating circle time as a support to social skills development reflections on a journey in school- based Research. *British journal of special education*. 33 (1): 224-235
- Cohen, J.; McCabe, L. Michelli, N, & Pickeral, T. (2009). School climate: Research, policy, practice and teacher education. *Teachers College Record*. 111 (1): 180-213.
- Ching. Lin-Yi. (2009). Implementation of Cooperative Learning in Junior High Physical-talent Students English Classes. Unpublished Master's Thesis. Department of Applied English.
- Elliott, S.; & Gersham, M. (2005). Social skills intervention for children, *behavior modification*. 17 (3): 287-313.
- Fellinger, J. Holzinger, D. (2011). Enhancing Resilience to Mental Health Disorders in Deaf School Children, in Resilience in Deaf Children. Springer, 15 (4) , 169-205.

- Galotshoge, Oregolole Rebaeng. (2010). Integrating cooperative learning in the teaching of art and design in Botswana senior secondary schools, MEd dissertation, University of Pretoria, Pretoria.
- Gillies, R.M. (2004). The Effect of Cooperative Learning on Junior High-School Student during Small Group, *Journal of Learning and Instruction: Vol. 14, pp. 197-213*.
- Gilles M (2003). The effective of cooperative learning on juniorhigh school students during small group learning. Lincoln: University of Nebraska.
- Harman, A. (2002). How to find the better way for learning: New York; Longman
- Hill, K. A. (2000). Cooperative learning as a mean of improving social skill among middle grade students.
- Imai R and Gelfand M.J. . (2007). The culturally intelligence negotiator: the impact of CQ on intercultural negotiation effectiveness. MR Thesis. University of Maryland
- Karami, M & Ataran, M. (2014). Promoting student-teachers' Learning through teaching approaches based on Concept map from the viewpoint of individuals and groups, *67, 74-89. (in Persian)*.
- Kumar N, Che Rose R and Subramaniam, (2008) , The effects of personality and cultural intelligence on international assignment effectiveness. *Journal of Social Sciences. 4 (4): 320-328.*
- Kutnick, P., Ota, C., & Berdondini, L. (2008). Improving the effects of group working in classrooms with young school-aged children: facilitating attainment, interaction and classroom activity. *Learning & Instruction, 18, 83e95*.
- Mort, F.; hapkins. j, varen.k. (2004). Assessing the organizational climate and relationship for perception of support for innovation. *International journal of manpower. 25 (2): 167-180*.
- Njenga .Jonah. (2010). Evaluation of the effectiveness of cooperative learning structures in empowering students' performance. Unpublished thesis Louisiana State University. The Interdepartmental Program in Natural Sciences.
- Panitz. Ted. (2008). 44 Benefits of Collaborative Learning. Posted on Co-Learn mailing list by Ted Panitz.
- Plass, Jan L., Heidig, Steffi, Hayward, Elizabeth O., Homer, Bruce D. & Um, Enjoon. (2014). Emotional design in multimedia learning: Effects of

- shape and color on affect and learning. *Learning and Instruction*, (29), 128-140.
- Phillips, Susan R. (2010). Student Discussions in Cooperative Learning Groups in a High School Mathematics Classroom: A Descriptive Multiple Cases Study. Unpublished Doctoral thesis. University of Akron.
- Plum E, Achen B, Dræby I and Jensen I.. (2007). Cultural intelligence: a concept for bridging and benefiting from cultural differences. Børsens Forlag, Copenhagen. Available from www.culturalintelligence.org/cqiloapp.pdf.
- Ray, C.E. Elliott, S.N. (2006). Social Adjustment and Academic Achievement: A Predictive Model for Students with Diverse Academic and Behavior Competencies School. *Psychology Review*, 35 (3), 493-501.
- Robert, S. (2007). The essential elements of cooperative learning in classroom. ERIC Digest. Education Bloomington IN.
- Slagle, Daniel R. (2009). The Use of the Cooperative Learning Strategy STAD to Promote Academic Achievement in a High School Social Studies Class. Unpublished Master thesis. Masters of Arts in Education.
- Slavin, R. E. (1996). Research on Cooperative Learning and Achievement: What We Know, What We Need to Know. Copyright by Academic Press, Inc.
- Tyrr, M. (2007). six key social skills. http://www.self_confidence.Co.uk/social_skills.htm/